
UDK 130.2:808

172:81'33

Esej

Manca Košir

Fakulteta za družbene vede, Sveučilište u Ljubljani
Slovenija

OD PREPRIČEVANJA K PRIČEVANJU

SAŽETAK

Članek sledi Vatovčevemu upanju, »da bo govorjena beseda živela in pridobivala na svojem pomenu«. Avtorica preiščuje čas postmoderne – dobe dezorientacije in izgube smisla – in s Hribarjem napoveduje prihodnost kot dobo modroslovja v starogrškem pomenu. Oriše delovanje množičnih občil kot prostora reprezentacije Heideggerjevega 'se', od katerega so odvisni današnji potrošniki. Članek sklene z mislijo, da lahko postmoderno odsotnost smisla in krizo orientacije presežemo z uresničevanjem **etike pristnosti**. V njenem risu se govornišvo kot prepričevanje spreminja v pričevanje kot dar za drugega človeka.

Ključne riječi: postmodernizam, retorika, etika

"Kar je v možganih in srcu, žari tudi v očeh"

Fran Vatovec

Profesorju Ivu Škariću v poklon prispevam razmišljanje o svojem učitelju retorike na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo – denes preimenovani v Fakulteta za družbene vede – dr. Franu Vatovcu (1901 – 1976), ki me ni učil samo govorjenja kot odličnega govornega dejanje, temveč tudi govor kot udejanjanje moralnosti in visoke etične zavesti. Ne le in ne samo prepričevati, dober retor mora tudi pričevati. Pričevati z verbalno in neverbalno komunikacijo, pričevati z dejanji in s svojim življenjem, ki naj bo zavezano resnicam, o katerih govornik govori.

VPRAŠANJE ORIENTACIJE – GLAVNO VPRAŠANJE NAŠE EKSISTENCE

Vatovčevo poučevanje retorike je slonelo na dveh temeljih: na poznavanju starogrške retorike kot umetnosti in spretnosti govorništva in na verjetju, da samoupravni socializem in delegatski sistem potrebujeta 'novega človeka', takega, ki bo več javnega nastopanja, ki bo znal argumentirano diskutirati in bo zato enakovreden sogovornik vodilnim tako v gospodarstvu kot politiki. »Mar ni najrealnejši dejavnik demokracije, ki ima danes svoj kvalitetni odsvit na nivoju socialističnega samoupravljanja, prav živa, glasovno izražena beseda, ta človekova najbisernejša umetnina?« (Vatovec, 1982:260). Njegova vera v živo besedo je bila neomajna. Ne v vsako, temveč v tisto in tako, ki je poleg tega, da je *živa*, še »neposredna, spretna, kulturna, miroljubna, človečnostna beseda kot edinstveni nosilec govorniškega sporazumevanja in zблиževanja v aeropagu vseh narodov sveta ali kjerkoli pod soncem.

Resnično, bolj kot kdajkoli potrebuje danes človeštvo blage, poštene, razumevajoče besede. Zato bo govorjena beseda živela in pridobivala na svojem pomenu« (s.261).

Dve desetletji minevata, odkar je Vatovec zapisal, da bo govorjena beseda pridobivala na svojem pomenu. Se njegova pričakovanja uresničujejo, so njegovi ideali še vodniki sodobnega časa?

Da bi lahko odgovorili na to vprašanje, moramo najprej premisliti čas, v katerem bivamo in tistega, ki vanj prihajamo. Filozof Tine Hribar (1985:308-315) je prav takrat, ko je Vatovec objavil citirane besede, razmišljal o 21. stoletju kot prihodnosti, ki bo zahtevala drugačno znanost, drugačno mišljenje in drugačno človekovo naravnost. Devetnajsto stoletje je opisal kot stoletje produkcije, dvajseto kot stoletje organizacije in enaindvajseto kot **stoletje orientacije**. Pokazal je, da produkcija temelji na delu, organizacijo obvladuje volja do moči, orientacija pa izhaja iz želje, ki je oprta na vedenje. Ne gre za to, da bi odpravili produkcijo, ki je še vedno temelj organizacije, gre za pomensko težo, za to, »da vprašanje orientacije, vprašanje ciljev in smisla, postaja glavno vprašanje naše eksistence« (Hribar, 2001:1). Zato Hribar 21. stoletje poimenuje

nova doba, saj meni, »da smo na začetku stoletja, ki se v osnovi razlikuje od prejšnjih stoletij« (prav tam). Da prihaja radikalno drugačen čas, pišejo številni družboslovci in napovedujejo preroki. Berger in Luckmann (1999) sta na primer opravila študijo o »orientaciji modernega človeka« in poudarila ključno dejstvo tudi za našo razpravo, namreč, »da so se radikalno spremenili temeljni pogoji človeškega življenja, *conditio humana*« (s.11).

V skladu z drugačnimi potrebami časa bodo drugačni tudi mišljenjski koncepti. Če je bila nosilna znanost devetnajstega stoletja zaradi potreb produkcije naravoslovje s tehničnimi vedami in podlaga dobe organizacije družboslovje z organizacijskimi vedami, bo nosilec orientacije **modroslovje** s filozofskimi in informacijskimi vedami. »Modroslovje v najširšem pomenu besede: ne samo v pomenu epistemologije ali kognitivnih znanosti, ampak predvsem v pomenu védnosti, reflektiranja vrednot« (prav tam, s.2). Z besedami Edvarda Kovača (1996:113), ki je prepričan o istem: »Filozofija se bo morala vrniti tja, kjer se je začela – k življenju. K ...modrosti. .. filozofija kot modrost ljubezni.«

Preden se v tej razpravi vrnem k začetku, ki – spiralno dvignjen – prihaja v danes in bo svetil v jutri, naj skiciram še »vmesni čas«, ki paradoksalno napoveduje čas prihodnji kot obrnjeni čas današnji. Enaindvajseto stoletje bo čas orientacije tudi zato, ker je zdajšnji čas -- čas *dezorientacije*: izgube orientacije, izgube obzorij smisla, spreminjanje vrednot (Berger i Luckmann, 1999:74). Moderni pluralizem namreč vodi v relativizacijo sistemov vrednot in interpretacij smisla, posledica pa je dezorientacija posameznikov, skupin in narodov. Za potrebe tega prispevka bo dovolj zarisati nekaj osnovnih črt postmodernega časa. Na področju medijskega diskurza je to imenitno opravil Maximilian Gottschlich (1999) tako z naslovom svoje knjige ***Die Welt ist, wie wir sie denken*** (Svet je, kakor ga mislimo) kot z naslovi posameznih poglavij: 1. Izgubljena identiteta, 2. Mediji in eksistencialna orientacija, 3. Etični deficit, 4. Kriza legitimnosti kot komunikacijska kriza, 5. Vrednost védenja in 6. Metafizična praznina.

NELAGODJA SODOBNOSTI

Posebej navdihujoč za to pisanje je eden najpomembnejših teoretikov družbe, kanadski filozof Charles Taylor, ki v slovenščino prevedenem delu *Nelagodje sodobnosti* razmišlja o »potezah naše sodobne kulture in družbe, ki jih ljudje občutijo kot izgubo ali zaton« (2000:7).

Naj s kratkim povzetkom njegovih »treh nelagodnosti« orišem postmoderno dobo dezorientiranih ljudi, da bom potem nadaljevala z iskanjem drugačnih možnosti za prebuditev v smiselno bivanje in orientirano delovanje.

Prva nelagodnost po Taylorju izvira iz **individualizma**. Gre za držo ljudi, ki kot da sami izbirajo lasten vzorec življenja. »Sodobno svobodo smo si priborili tako, da smo se ločili od starejših moralnih horizontov. (...) Vendar so ti redovi hkrati s tem, ko so nas omejevali, dajali smisel svetu in dejavnostim

družbenega življenja« (s.8). Ker ljudje nimajo več smisla za višji smoter, »so izgubili širši pogled, ker so se osredotočili na svoja individualna življenja«(s.9). Nelagodnost je posledica osredotočenosti na sebe, zaradi česar sodobnega atomiziranega posameznika, zročega v televizijski ali računalniški ekran, manj skrbi za druge in za družbo.

Odčaranje sveta je povezano z drugim pomembnim pojavom – s primarnostjo *instrumentalnega uma*. Govor je o vrsti racionalizacije, ki jo uporabljamo, ko izračunavamo najekonomičnejšo uporabo sredstev za načrtovani cilj. »Njegovo merilo je maksimum učinkovitosti, najboljše razmerje med stroški in outputom« (s.10). Taylor je ogorčen, da nad večino družbenega načrtovanja na odločilnih področjih -- kot je medicina – prevladujejo oblike stroški-koristi analize, ki v dolarjih ocenjujejo – človeška življenja.

Neosebni mehanizmi družbenega življenja jemljejo človeku svobodo, dostojanstvo in lastno orientacijo. Posledice individualizma in instrumentalnega razuma so strašljive tudi za politično življenje, meni Taylor (s.13). Odtod tretja nelagodnost. Še ena vrsta izgube svobode, »mehki despotizem« blagega paternalističnega vladanja, katerega oblast tvorijo »skrbniki«, nad katerimi imajo ljudje le malo nadzora. Udeleževanje ljudi – v svoj zasebni krog zaprtih posameznikov – pojema. Ali – usahne. Pozicija aktivnega državljana je ogrožena, s tem pa tudi človekovo dostojanstvo.

Taylorjevim trem nelagodnostim dodajam četrto. Ta je enako pomembna za izgubo smisla sodobnega človeka, ki ostaja brez »širšega pogleda« (Taylor) in z iluzijo svojega lastnega. Osredotočen na svoje individualno življenje, na svoj »selfish« jaz, ne opazi, da njegova identiteta in »njegovi« individualni pogledi niso plod samolastnosti, temveč produkt (takega) sveta in tega časa, ki bivamo v njem. »Razjasnjevanje biti-v-svetu je pokazalo, da najprej 'ni' in tudi nikoli ni dan goli subjekt brez sveta, kakor ni naposled nikoli najprej dan izolirani jaz brez drugih« (Heidegger, 1997:167). Sodobni biti-v-svetu pa se množično godi kot biti-v-realnosti množičnih občil. Ker živimo v njihovem času (Košir, 1995:11-17).

Medijska konstrukcija realnosti je za številne njene 'potrošnike' najpomembnejša realnost. Resnično je to, kar kažejo televizijski ekrani, kar govorijo po radiu, kar prikazujejo časopisne slike in – vse manj, ker fotografije prevladujejo – časopisna pisna besedila. Česar množična občila ne sporočijo, tega (kot da) – ni. Kaj je dogodek in kaj dogodek ni, potemtakem ne določamo mi sami, temveč namesto nas dogodek naredijo – ali pa ga ne naredijo – množična občila. In sicer v skladu s pomeni, ki so že dani, že (pri)znani. Glasovi, ki te pomene oblikujejo, pripadajo zgoraj omenjenim »skrbnikom«: finančni, politični in vojaški (kar je pogosto eno in isto) eliti.

MOLČEČA VEČINA: ODVISNI IN PODREJENI

»Množične medijske dominantne slike določajo smer našega pogleda in ne naš pogled lastnih smeri in svojskih horizontov« (Košir, 2001:120). Ne jaz

sam mislim, vidim, čutim, verjamem, ampak se jaz potopim v vsakdanjost, ki ni moja pristnost. Vodi me in me obvladuje nek splošni 'se', ki ga reprezentirajo množična občila. »V nevpadljivosti in nedoločljivosti (ta) 'se' razvija pravo diktaturo. Uživamo in se zabavamo tako, kot *se* zabava; beremo, gledamo ter presojujamo literaturo in umetnost tako, kakor *se* gleda in presoja; vendar se tudi umikamo iz 'velike' množice, kakor *se* umika; imamo za 'odvratno', kar *se* ima za odvratno. 'Se', ki so vsi, čeprav ne kot seštevek, in nihče, predpisuje način biti vsakdanjosti« (Heidegger, 1997:181). Heideggerjeva ugotovitev: »Vsakdo je drugi in nihče on sam« (prav tam, s.128) v času množičnih občil drži v širini in globini, kot v človeški zgodovini ni še nikoli prej.

S stališča premisleka, povezanega z Vatovčevo vero v živo govorno besedo, velja poudariti, da beseda v tem in takem času izgublja na svojem pomenu. Generacija, ki je zrasla ob televizijskih sprejemnikih, ni več enaka Vatovčevi in tistih nas, ki skušamo biti z živo besedo in ne obupamo zaradi njenega – predvsem množično medijskega – razveljavljanja. Mi smo otroci Logosa, naši otroci so otroci gledanja. Vizualna generacija, ki svet dojema prek slik in ne več predvsem z besedami in zaradi besed. Zato svet razume drugače in zato drugače živi. Eden poslednjih mož Vatovčevih nazorov, svetovno znani fizik in borec za mir, akademik Ivan Supek, mi je v intervjuju za Novo revijo (1998:92-106) resignirano pritrjeval:«Boli me, da dandanes ljudje tako malo berejo dobre knjige. Raje buljijo v televizijo. Slika fascinira, toda mišljenja ne razvija. Ponuja kup informacij, a gledalca ne usposobi, da bi jih osmislił.« In še: »Človek lahko razmišlja le v samoti in tišini. Zato ne sme biti obremenjen s televizijskimi slikami in informacijami z interneta, saj mora biti za pravo misel, za logično presojanje dlje časa sam. Toda naš čas ljudi vse bolj in bolj duši, zato premalo razmišljajo« (s.100). In ker premalo razmišljajo, to delajo drugi namesto njih. »Skrbniki«. Odsotnost mišljenja državljanov in državljanek dopušča vzpostavljanje »masovne« družbe, »pomasovljenje« ljudi. Taki ljudje so humus za totalitarne in avtoritarne režime in za te sodobne »skrbniške«, ki v drugi preobleki in z blagimi sredstvi izvajajo, kar delajo vsi oblastniki od svojega obstoja dalje – vladajo ljudem. Mislijo namesto njih, ko »skrbijo« zanje. »V taki skrbi-za lahko drugi postane odvisen in podrejen, pa četudi je ta dominacija zamolčana in ostaja podrejenemu skrita« (Heidegger, 1997:175).

V postmoderni govorništvo opravlja dominantno funkcijo *prepričevanja*. Beseda »skrbnikom« služi namesto orožja in kadar nima dovolj prepričevalne moči, jo z orožjem tudi zamenjajo. V »demokracijskih« sistemih ni te potrebe. Tu prepričevanje deluje. Zato je retorika pomemben predmet zahodnih držav v šolah na vseh ravneh, od osnovne šole do univerze in podiplomskega študija. Užitek je poslušati govorce, ki obvladajo svojo večščino, kot so to »speakerji« v angleškem parlamentu (V Angliji, kjer pišem tole besedilo, je poslušanje razprav v parlamentu moj najljubši tako televizijski kot radijski program). Vatovec je angleško govorništvo uvrstil v svetovni vrh. In ga pojasnil: »Angleško govorništvo ima zrele osnove. Smotrna vzgoja na področju javnega nastopanja. (...) Razen tega: prva šola je domača hiša, najvišja ter poslednja pa parlament«

(Vatovec, 1982:29). Da slovenski parlament v tem smislu ni najvišja, temveč je nizka šola, ni potrebno dokazovati. Smo na stopnji javnega govorništva, na kateri so bili Angleži morda pred dvesto leti. In z razvitostjo demokracije, ki je v soodvisnosti z govorniško kulturo, ni drugače.

Pričujoča razprava želi tematizirati drugačno vrsto govora. Ne prepričevanja. Glasujem za tako izbiro prihodnosti, ki ne bo značilna po dominaciji privilegiranega govor(ništva) moči, ki človeka ne bo instrumentalizirala, ampak ga bo slišala in videla v njegovi bitnosti. In se mu v samobitnosti odpirala.

Vrnimo se na začetek. Na začetek tega besedila kot napovedi modroslovja za védenje enaindvajsetega stoletja. In na začetek filozofije kot takega védenja, ki je govorništvo učilo tako, kot ga je profesor Vatovec. Prehajam potemtakem od govorništva kot prepričevanja k živi besedi kot **pričevanju**.

Najprej je potrebno pojasniti koncept, znotraj katerega so stari Grki učili retoriko v navedenem smislu. »Pri tem velja zelo močno poudariti, da v svojem grškem izviru, na svojem začetku in po svojem najbolj temeljnem nagibu filozofija kot ljubezen do modrosti nikakor ni in noče biti zgolj razumarska in teoretična dejavnost. (...) V svojem nastanku je filozofija pot k življenjski modrosti in predvsem praktično védenje, ki želi človeka usposobiti za srečno in človeka vredno življenje« (Stres, 2001:134).

Utemeljitelj filozofije kot načina življenja je modri Sokrat, ki – kot vsi modreci – iz zakladnice preteklosti vzame, kar je vredno in bo pomagalo človeku kakovostno živeti. Temeljno je bilo napisano že na vhodu svetišča v Delfih: »Spoznaj samega sebe!« V procesu spoznavanja boš prepoznal potrebe svoje duše in tudi pomanjkljivosti, ki jih boš moral odpravljati. Če hočeš biti srečen, bodi srčen mož! In tak je mož vrlin, v skladu s katerimi se udejstvuje njegova duša. Pravšnje mere in obvladanega značaja. Prepoznaven po svoji nrvnosti in duhovni držī (Aristoteles, 1994). »Osebnost in življenje filozofa se razlikujeta od osebnosti in življenja drugih ljudi po (...) notranji, duhovni držī, ki je sad vztrajnega, zahtevnega dela na lastni osebnosti« (Stres, 2001:136).

Ljudje takega kova se razlikujejo tudi po načinu komuniciranja. Ne govorijo *o*, ampak govorijo *iz*. Pričujejo o sebi iz sebe. Iz svoje lástnosti. To zmorejo, ker živijo **pristno** in med njihovim govorjenjem in življenjem ni razlike. Kar živijo, govorijo. Govorijo, kakor živijo. So sklenjena celota, eno sami s seboj. Avtentični in neodvisni od vsesplošnega 'se'.

O pristnosti se vse več razpravlja, ker smo materialistično naravnani potrošniki sodobnega sveta lačni bližine, odprtega medosebnega odnosa in iskrene besede. Zbolevamo, ker tega nismo (dovolj) deležni. Razpravlja se na akademski ravni (Taylor, Giddens, Stres.), o pristnosti se govori pri psihoterapevtih, v skupinah za samopomoč in na številnih delavnicah za izboljšanje življenja, ki so se razcvetele zadnjih deset let po zahodnem svetu, tudi v Sloveniji. Razpravljalci prve vrste imajo z opredeljevanjem pristnosti težave. Delavci druge vrste nobenih. Prvi namreč želijo pristnost/ iskrenost

definirati, jo ujeti v uveljavljeni teoretski diskurz, čemur se pristnost kot avtentična življenjska drža izmika. »Iskrenost je zelo izmuzljiv pojem. (...) Iskrenost je dogajanje, ki se ga ne da enoznačno definirati. Opredelimo ga lahko samo rekurzivno kot *odgovor ali strinjanje s samim seboj*« (Jeriček i Kordeš, 2001:285). Strinjanje v smislu biti to in tak, kot resnično si, in biti odprt do drugega, se pravi, da ne fiksiramo ne sebe kot izhodišča komuniciranja, ne drugega kot sodelavca v procesu izmenjave besed, razpoloženj, čustev, energij (prav tam, s.278).

Ključni kriterij pri opredeljevanju pristnosti je odnos ljudi do življenja. »Odljuje jih to, da ne vsiljujejo svoje avtoritete človeku; (...) Njihov cilj in namen je široko odpreti življenje, zbuditi v ljudeh lakoto po življenju, povzdigniti življenje – in obrniti vsa vprašanja nazaj k življenju« (Miller, 1999:160). Nazaj tja, kjer so začeli starogrški misleci.

PRIČEVANJE V RISU ETIKE PRISTNOSTI

Tudi Vatovec je učenje javnega nastopanja utemeljeval pri izviri. Povzemal je Aristotela iz njegove znamenite Retorike (1995) in z njim postavljaj za ključno govornikovo lastno *osebnost*. «Etično vzorni osebnosti, pravičniku, bodo poslušalci pač zaupali in verjeli. Oratorjeva npravstvena stopnja izžareva ustrezno prepričevalno silo. Tu gre za pojem epieikeia, kar pomeni dostojnost, pravičnost, prijaznost« (Vatovec, 1982:127) Ali, kot je rad poudarjal profesor: »Kar je v možganih in srcu, žari tudi v očeh« (s. 245).

Aristotel – in Vatovec za njim – je govorništvo postavljaj v obnebj *etike*, jaz skušam v svoji razpravi to etiko specificirati in jo zato zdaj poimenujem z določnejšim »imenom« -- *etiko pristnosti*. Pristnost mi potemtakem pomeni *etično držo*. In to razsežnost bi želela vzpostaviti znotraj retorike kot *pričevanje* in ne kot prepričevanje, kar uči večina govorniških šol, praktikumov in vse obsežnejšega korpusa učbenikov za javno nastopanje.

Etika pristnosti ne misli na lažno pristnost, na navidezni upor konvencijam tako, da se pač zavrača ene in uporablja druge, iz drugega območja 'se', a zato nič manj sprenevedavega in pozunanjega, posplošenega. Ne gre za krik individualizma, subjektivizma in relativizma, ki se kaže v tem, kar Taylor poimenuje z »narcisizem« ali »mehki relativizem«. V smislu, jaz bom tako, kako bo s teboj in kaj si ti misliš, pa me ne briga. Etika pristnosti spodbuja iskanje in izbiro samolástnosti v horizontnu *drugih*. Kot pravi Buber (1982:113): »Prava odgovornost je tam, kjer je pravo odgovarjanje. Odgovarjanje na kaj? Na to, kar nekoga doleti, kar vidi, sliši, čuti«. V nas se prebuja možnost 'odgôvornega' značaja mišljenja in biti (Heidegger, 1997). Odgovarjati nekomu pomeni dopuščati predhodnost nagovora in ne oblikovati sveta po zgolj svoji volji in lastnih močeh. Gre za to, da v svojem življenju, z dejanji in rečmi, ki jih naredimo, poslušamo na-govor drugih. In s tem, ko smo, kar smo – in o tem vedno znova *pričujemo* z življenjem in besedami – druge na-govarjamo.

Sklep: Menim, da lahko postmoderno odsotnost smisla in krizo orientacije presežemo z načinom biti kot ga riše etika pristnosti. Zato – v spoštljivem spominu in s hojo v vajini smeri, draga dedek Martin Mastnak, profesor latinščine in grščine, in profesor dr. Fran Vatovec, učitelj v duhu starogrške etike – ne zavračam humanizma kot preživele orientacije, temveč sprejemam izraz *postmoderni humanizem*, kot ga je tematiziral v delu o Heideggru in Lévinasu *Das Gute vor dem Sein* (2000:354) Branko Klun. V postmoderni odsotnosti zadnjega in obvezujočega temelja nahaja z Lévinasom absolutno in etično pomenljivo zavezujočnost: *drugega človeka*.

Pristnost ni namenjena samorazkazovanju, pričevanje ni postavljanje jaza zardi sebe samega. Pristnost in pričevanje hočeta biti podarjena drugemu. Kot taka imata globok smisel in kot taka sta etično zavezujoča. »Živa beseda je še zmerom *pričevalna*. In bo živela dalje. Potrebna nam je v apokaliptičnih vizijah atomskega veka kot vsakdanji kruh« (Vatovec, 1982:6).

REFERENCIJE

- Aristoteles** (1994). *Nikomahova etika*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Aristoteles** (1995). *Rethorik*. Stuttgart: UTB
- Berger, P., Luckmann, T.** (1999). *Modernost, pluralizem in kriza smisla: Orientacija modernega človeka*. Ljubljana: Nova revija.
- Buber, M.** (1982). *Princip dialoga*. Ljubljana: Društvo izdajateljev časnika 2000.
- Giddens, A.** (2000). *Preobrazba intimnosti*. Ljubljana: Založba /*cf.
- Gottschlich, M.** (1999). *Die Welt ist, wie wir sie denken: zur Kulturkritik der Mediengesellschaft*. Wien, New York: Springer.
- Heidegger, M.** (1997). *Bit in čas*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Hribar, T.** (2001). Kaj bomo storili s svojim življenjem? Tipkopis referata na *Blejski konferenci 2001*, Bled, 18.4.
- Hribar, T.** (1985). *Moč znanosti: marksistična teorija družbe*. Ljubljana: Delavska enotnost.
- Jeriček, H., Kordeš, U.** (2001). Komuniciranje kot spiralno približevanje. *Socialno delo* **40**, 5, 257-289.
- Klun, B.** (2000). *Das Gute vor dem Sein: Lévinas vs. Heidegger*. Frankfurt/M: Peter Lang.
- Košir, M.** (2001). Samopodoba v času množičnih občil. V: *Samopodoba Slovencev. Zbornik prispevkov za simpozij ob 75 letnici Slovenskega PEN*. Ljubljana: Slovenski PEN center, 119 – 123.
- Košir, M.** (1998). Pogovor z Ivanom Supkom. V *Nova revija*, 194-195, 17, 92-106.
- Košir, M.** (1995). Čas množičnih občil. V M. Košir (ur.), *Otrok in mediji*. Ljubljana: ZPMS.
- Kovač, E.** (1996). *Modrost o ljubezni*. Ljubljana: Založba Mihelač.
- Miller, H.** (1999). *Knjige v mojem življenju*. Ljubljana: Študentska založba.
-

-
- Stres, A.** (2001). Pristnost in preprostost kot filozofska in moralna zahteva. V: *Preprosto in pristno. Zbornik predavanj Nikodemovih večerov 2000.* Ljubljana: Društvo SKAM.
- Taylor, C.** (2000). *Nelagodna sodobnost.* Ljubljana: Študentska založba.
- Vatovec, F.** (1982). *Javno nastopanje.* Trst: Založništvo tržaškega tiska.
-

Manca Košir

Faculty of Social Sciences, University of Ljubljana
Slovenia

FROM PERSUASION TO TESTIMONY

ABSTRACT

The essay follows Vatovec's hope that "the rhetoric word is going to live and to keep gaining on its meaning". The author considers the postmodern time – the period of disorientation and the loss of meaning – and together with Hribar she announces the future as an époque of wisdom in the ancient sense. She draws out the functioning of mass media as representative field of Heidegger 'one' (man) on which the consumer depends nowadays.

She brings essay to the conclusion that the postmodern lack of meaning and crisis of orientation, can be surpassed by the realisation of therealisation of the ethics of authenticity ethics of authenticity. In its domain, rhetoric as persuasion is being transformed into presence as a present to another human being.

Key words: *postmodernism, rhetoric, ethics*
